

ZONGULDAK-BARTIN-KARABÜK BÖLGESİ PLANLARININ EŞGÜDÜMÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sevgi GÖRMÜŞ*¹, Mustafa ARTAR¹

¹Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 74100 Bartın

ÖZET

Zonguldak- Bartın -Karabük (ZBK) Bölgesi planlı gelişme sürecinde bölgenin kalkınmasına yönelik alınan kararlarda sanayinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Ancak bölgenin coğrafi yapısı sanayi gelişimine olanak tanımamıştır. Gerçekleşemeyen sanayi politikaları nedeniyle yoksulluk oranı artmış ve dış göçte ciddi artışlar yaşanmıştır. Sanayi politikalarının gerçekleştirilememesi bölgedeki doğal yapının ve doğanın korunmasına neden olmuştur. B durum sonunda bölge doğal güzellikleri ile son yıllarda turizmde adını duyurmaktadır.

Doğal güzellikleri, sahip olduğu farklı yükselti grupları, su kaynakları ve ormanlar ile ülkemizin Batı Karadeniz bölgesinin Zonguldak-Bartın-Karabük kesiminde ekoturizmin geliştirilmesi halinde bölge, ülkemiz biyolojik çeşitliliğin korunmasında ve ekoturizmin uygulanmasında marka bölgelerden olabilir. Uluslararası öneme sahip doğal alanları ile bölge, antik kıyı ve liman kentlerinden ötürü sanayideki cazibesini de korumakta, bu durum var olan çevre sorunlarını artırmaktadır. Göç ve işsizlik kırsal nüfusun yoğun olduğu bölge için en önemli sorunlardandır. İyi planlandığında ekoturizm, bölge için önemli bir açılım, bölge insanı için önemli geçim kaynağı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Gelişim, Ekoturizm, Doğal Kaynak Yönetimi, Sürdürülebilir Kalkınma, Zonguldak –Bartın-Karabük Bölgesi

EVALUATION OF THE COORDINATION OF ZONGULDAK-BARTIN-KARABÜK REGION PLANS

ABSTRACT

It is observed that industry is dominant in the decisions regarding the development of Zonguldak-Bartın-Karabük Region in the planned development process. However, the geographic structure of the region has not allowed the development of industry. The rate of poverty and migration has increased due to unrealized industry policies. On the other hand, unrealized industry policies have led to the conservation of the nature and natural formations. The region has been well-known in tourism in recent years with its natural beauties.

If the ecotourism is developed in Zonguldak-Bartın-Karabük Part of Western Black Sea Region with its natural beauties, different altitudes, water sources and forests, this part can be a trademark in preserving the biodiversity of Turkey and application of ecotourism. This region keeps its attraction for industry as well with its natural zones having international importance and ancient coastal cities but this case increases the existing environmental problems. Migration and unemployment are the most important problems for the region where rural population is dense. When planned carefully, ecotourism can be a significant initiative for the region and an important source of income for the inhabitants of the region.

Keywords: Regional Development, Ecotourism, Management of Nature Sources, Sustainable Development, Zonguldak-Bartın-Karabük Region

* Yazışma yapılacak yazar: sevgigormus@gmail.com

Makale metni 29.12.2009 tarihinde dergiyeye ulaştırılmış, 22.03.2010 tarihinde basım kararı alınmıştır.

1. GİRİŞ

Türkiye’de planlama deneyimi, temel olarak üç süreçten oluşmaktadır: 1930’ların Sanayi Planları; 1960-1980 yılları arasındaki Kalkınma Plancılığı; 1990-2004 yılları Şirket Temelli Stratejik Plancılığa ve Üç Yıllık Ön Ulusal Kalkınma sistematiğine geçiş yaşanmıştır. Tüm bu süreçlerin içinde 1960’larla birlikte Türkiye’de yaşanan kalkınma deneyimlerinin, 1930’ların sanayi planlaması mantığından farklı olduğu kabul edilmekle birlikte, bunun temel nedeninin 27 Mayıs 1960 ile yaşanan sürecin planlama konusunda bambaşka bir anlayış sergilemesidir. 1960 öncesinde uluslararası örgütlerin ve kuruluşların öngördükleri planlama türü, “sosyal hedefleri” amaçlamazken, 1960 sonrasında iktisadi ve toplumsal sorunlar iç içe ele alınmış ve planlamanın her iki yönünü de içermesine karar verilmiştir. 1930’ların planlama hedeflerini 1960 sonrası planlama hedeflerinden farklılaştıran, “kalkınma” kavramı gibi görünmektedir. Kalkınma bir toplumun, ülkenin ve/veya ulus-devletin toplumsal, iktisadi ve kültürel vb. gelişmesinin tümünü kapsayan geniş bir tanım ve süreçtir (Ekiz ve Somel, 2005).

Dünya Savaşı sonrasında dünya ölçeğinde genişleyen ulusal kalkınma arayışları ve kalkınmacı yöntemlere artan ilgi, gelişmişlik/azgelişmişlik tartışmasının eksenini belirlemiştir. Bu tartışmalar içerisinde bir kalkınma yöntemi olarak planlamanın belirmesiyle “kalkınma” ve “planlama” kavramları sıklıkla beraber kullanılmıştır (Ekiz ve Somel, 2005).

Günümüzde planlama çalışmalarının, planlama disiplinine uygun olarak yapılamamasının önünde planlama sürecinde yaşanan ve içinde bulunduğumuz sistemden kaynaklı problemler bulunmaktadır. Doğal ve kültürel varlıkların yok olması, bayındırlık etkinliklerinin, doğal çevrenin, kültürel varlıkların ve sitlerin korunmasının aleyhine gelişmesi, su kaynaklarının yitirilmesi ve yaşamı etkileyecek biçimde kirlenmesi, toprak ve hava kirliliği, erozyon ve aşırı kullanım sonucu tarımsal toprakların kaybedilmesi, ormanların tarla açmak üzere yakılması veya inşaat hakkı verilerek yapılaşmaya açılması, açık alanların, ormanların, koruların, vadilerin, tepelerin hatta bataklık alanların yapılaşma amacıyla kullanılması ve yitirilmesi, yöreye özgün bitki ve hayvan türlerinin ve yaşadıkları yerlerin bütün bu etkinlikler içinde yok olması, kent içi ve kentler arası ulaşımda motorlaşmanın artımı ile giderek bir tehlike haline gelen gürültü ve trafik kirlenmesi, kaynakların hızlı tüketilmesi ve çevrenin tahrip edilmesi gibi bir çok sorun planlama çalışmalarının yeni bir biçimde ele alınarak değerlendirilmesi gerektiğini gündeme taşımaktadır (Suher, 1996; Olcan ve Şeker, 2007). Planlama, gelişme için uygulamalara yön vermek üzere bir dizi işlemi içermektedir. Gelişme planları düzenleyici karar alma kriterlerinin saptandığı, arazi kullanım tahsisleri ile ekonomik, sosyal ve çevresel gelişme arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği, uzun dönemli bir yaklaşım sağlamaktadır (Baycan Levent, 1994). Uzun dönemli yaklaşımlar ulusal, bölgesel ve yerel düzlemde gerçekleştirilmektedir.

Bölge planlama, ulusal planlama stratejileri kapsamında ulusal önceliklerin ve politikaların, yerel ölçekteki gereksinimlere yanıt verecek biçimde, yereldeki fiziksel ifadesini somutlaştıran önemli bir ara yüzdür. Yerel önceliklere göre yapılan bölge planlaması, ulusal ölçekte mekânsal bütünleşmeyi sağlayarak sektörel programları/eylemleri detaylandırır. Bu anlamda bölge planlamanın “kalkınma” kavramı ile bütün olduğu ve bölgesel gelişmenin sağlanmasında önemli bir araç olduğu söylenebilir. Türkiye’de bölge planlama hangi planlar ve kurumlarla yürütülmektedir sorusuna verilecek yanıtın uzun olması planlama disiplinin henüz işlerlik kazanmadığının sonucudur (Akkahve, 2007).

Üst düzey fiziki planlar, fiziki plan olduğundan üst kademesindeki planlardan ayrı bir özellik ve önem taşımaktadır. Çünkü sosyo-ekonomik planlardaki politika ve stratejileri mekana indirgemektedir. Bu aşamada doğal kaynakların kullanımı ve risk faktörlerinin kontrolünün yönetilmesi çerçevesinde sağlıklı gelişmeyi öngören kararlar alınır. Özellikle planlama kademelenmesine uyularak kalkınma planları, bölge planları ve çevre düzeni planları yapılması gerekirken kalkınma planları sonrası bölge planları olmaksızın çevre düzeni planı yapımına geçilmesi neticesinde bu planda stratejik planlama önemini artırmaktadır. Bu durumda Çevre Düzeni Planı çalışmalarında stratejik planlama ve fiziki planlama bir arada düşünülmesi ve yapılması gereken unsurlar olarak çevre düzeni planının önemi artmaktadır. Çevre Düzeni Planı stratejik bir plan çalışması niteliği ile stratejik kararlara esas teşkil edecek ve ekolojik ve risk değerlendirmelerinin yapılmasına imkan verecek şekilde bir ön hazırlık çalışması gerektirmektedir. Planlama kademelenmesinde sosyo-ekonomik planlardan sonra gelen üst düzey fiziki planlar başlığı altında en büyük ölçekte yapılan fiziki çalışma çevre düzeni planı çalışması olmasından dolayı mekânsal planlamada ilk olarak bu aşamada çevre duyarlı planlama çalışmalarına başlamak

gerekmektedir. Çünkü bu ölçekte belirlenen strateji ve kararlar doğrultusunda alt ölçeklerdeki planlama çalışmalarına hem örnek bir çalışma olacaktır hem de alt ölçekteki kararlar üzerinde etkili olarak her ölçekte çevre duyarlı yaklaşım benimsenmiş olacaktır. Çevre düzeni planı; ülke ve bölge planlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanımı kararını belirleyen 1/100.000, 1/50.000, 1/25.000 ölçekte yapılan raporla bir bütün olan planlardır (3194 Sayılı İmar Yasası, 2003; Olcan ve Şeker, 2007).

Çalışmada ulusal bölgesel ve yerel düzlemde yapılan planlama çalışmaları Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesi (ZBK Bölgesi) örneğinde değerlendirilmiştir.

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Materyal

Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesi (ZBK Bölgesi), Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü içinde yer almaktadır. ZBK Bölgesi Bolu, Düzce, Kastamonu ve Çankırı illeri ile komşudur. Zonguldak İli'nde Merkez, Alaplı, Çaycuma, Devrek, Ereğli, Gökçebeş İlçeleri; Bartın İli'nde, Merkez, Amasra, Kurucasıle, Ulus ilçeleri Karabük İli'nde Merkez, Eflâni, Eskipazar, Ovacık, Safranbolu ve Yenice ilçeleri bulunmaktadır (Şekil 1) (JEO-TEK & UTTA, 2006).

Şekil 1. ZBK Bölgesi'nin konumu

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne(AB) adaylığı sürecinde oluşturulan AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programda, kısa vadede yapılacak işler arasında “AB kriterlerine göre hedef/kriter bölgeler istatistikî olarak tanımlanacaktır” ifadesi yer almıştır. Bu çerçevede, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yürütülen İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması çalışması sonucunda; 12 adet Düzey 1 (NUTS 1), 26 adet Düzey 2 (NUTS 2) ve 81 adet Düzey 3 (NUTS 3) bölge birimi oluşturulmuştur (DPT, 2003). İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması çalışmasına göre Zonguldak, Bartın ve Karabük illeri TR 81 kodlu alt bölge olarak ifade edilmektedir.

Gelişmişlik durumu ve nüfus değişimi: Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yürütülen İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması çalışmasına göre aynı bölge içerisinde değerlendirilen Zonguldak, Bartın ve Karabük illerine ait “gelişmişlik düzeyleri” Tablo 1.'de belirtilmiştir. Veriler incelendiğinde Zonguldak ve Karabük Sanayi ve Eğitim alanında yakın değerlere sahip iken, Bartın İli'ne ait değerlerin iki ilden çok düşük olduğu görülmektedir. Sağlık alanında Zonguldak İli'nin değeri Karabük ve Bartın illerine oranla yüksek olduğu görülmektedir. Karabük ili Sanayi alanında yüksek bir değere sahip iken sağlık alanındaki değeri çok düşüktür.

Tablo 1. Zonguldak, Bartın Ve Karabük İllerinin Gelişmişlik Sıralaması (DPT 2007a)

İller	Farklı gruplardaki gelişmişlik sıralaması			
	Genel	Sanayi	Sağlık	Eğitim
Zonguldak	21	8	19	22
Bartın	55	54	43	46
Karabük	27	17	45	14

Bölge Türkiye nüfusunun % 2'sine sahiptir. Nüfus yoğunluğu 114 kişi/ha olarak açıklanan bölgede (Türkiye'de bu oran 72) nüfus artışı oranı %0,5 olarak saptanmıştır. Türkiye'deki nüfus artış oranı ile karşılaştırıldığında bölge, %1,7 ile göç veren bölgeler arasında bulunmaktadır (DPT, 2007b). 1975-1980 döneminde ZBK bölgesi göç alan bölge durumunda iken 1980-1985 döneminde başlayan göçün 2000'li yıllara kadar devam ettiği görülmektedir (Tablo2 ve Tablo 3). IV. Kalkınma planı dönemi ile çakışan göç süreci sonraki dönem planlarında ve özellikle VII. Kalkınma Planı döneminde kararlaştırılan bölge kalkınma stratejilerine rağmen devam etmektedir.

Tablo 2. ZBK Bölgesi Göç Oranları (1975-1990) (DPT, 2007b)

1975 - 1980 Dönemi				1980-1985 Dönemi				1985-1990 Dönemi			
İç Göç	Dış Göç	Net Göç	Net Göç Oranı (%)	İç Göç	Dış Göç	Net Göç	Net Göç Oranı (%)	İç Göç	Dış Göç	Net Göç	Net Göç Oranı (%)
45.397	36.572	8.825	9,86	29.284	-47.773	-18.489	-18,49	38.943	-68.311	-29.368	-27,73

2000 ve 2007 yıllarındaki göç durumu incelendiğinde kırsal nüfusta önemli azalma görülmektedir (Tablo 3). 2000 yılında bölgenin toplam nüfusunun %55'ini oluşturan kırsal nüfus 2007 yılında %51 oranına gerilemiştir.

Tablo 3. ZBK bölgesi 2007 yılı nüfus verileri (TUİK, 2008)

İller	2007			2000			Artış Kent / Köy
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	
Zonguldak	615 890	274 275	341 615	615.599	250.282	365.317	6,07/-13,51
Bartın	182 131	58 788	123 343	184.178	48.002	136.176	9,47/-17,47
Karabük	218 463	164 072	54 391	225.102	157.756	67.346	3,41/-30,87

2.2. Metot

Çalışmada Planlı dönemden günümüze kadar geçen süreçte ZBK bölgesi için karar alınan Beş Yıllık Kalkınma Planları, Çevre Düzeni Planı ve AB uyum sürecinde yayınlanan Ulusal Eylem Planlarının bölgeye yönelik stratejileri araştırılmıştır.

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde bölge gelişimi için önemli kararlar alınan ZBK bölgesindeki gelişimin yanı sıra ulusal planlarda bölgeye yönelik stratejilerin gerçekleşme durumu ve bölgenin göç nedeni araştırması amaçlanmıştır. Sözü edilen ulusal strateji ve durum analizi için ZBK bölgesine ait planlar ve raporlar ulusaldan yerele göre değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye alınan raporlar ve Ulusal Eylem Planları aşağıdaki belirtildiği gibidir:

- Beş Yıllık Kalkınma Planları
- Kırsal Kalkınma Eylem Planı

- Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Plan
- ZBK Çevre Düzeni Planı
- İl Çevre Durum Raporları (Zonguldak, Bartın ve Karabük)

Raporlar ve eylem planları değerlendirilerek “ekoturizm” olgusunun bölge için önemi irdelenmiştir.

3. BULGULAR

Türkiye’de bölge planlarının yapımı ve uygulanması planlı döneme geçişle birlikte gündeme gelmiştir. İlk kalkınma planı dönemi ile gündeme gelen bölge planları, planlama yaklaşımının hedeflerini ve hangi kurumlar aracılığıyla yapılacağı konusunda arayışlara girmiştir. Bu dönemde bölge planlama hedeflerine uygun potansiyel olarak görülen pilot bölgelere yönelik projeler geliştirilmiştir. Büyük yatırımların getirilerinin değerlendirilmesi amacıyla taşıyan “Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi” VII. Beş Yıllık Kalkınma Dönemi’nde başlamıştır (Ecemiş Kılıç, 2004).

3.1 Kalkınma Planlarında ZBK Bölgesi Stratejileri

Türkiye’de 1960’lı yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yürütülen Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) incelendiğinde, bölgesel gelişme, daha çok bölgesel farklılıkların azaltılması, strateji geliştirilmesi, az gelişmiş bölgelerin kaynak değerlerinin saptanması ve değerlendirilmesi için stratejiler geliştirilmesi kapsamında tartışılmıştır. (DPT, 2007c)

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1963-1967) bölge planlaması ve kalkınması için özel bir bölüm bulunmaktadır. Bu planda Zonguldak İli “Potansiyel Gelişme Bölgesi” olarak tanımlanmıştır. “Potansiyel Gelişme Bölgesi” veya “Gelişme Halinde Az Gelişmiş Bölge” gelir seviyesi ülke ortalamasının altında fakat gelişme hızı ülke ortalamasının üstünde olan bölgeyi tanımlamaktadır (MGKS, 1993).

I. BYKP’nda Zonguldak Bölgesi büyük bir sanayi projesinin (Ereğli Demir Çelik) gerçekleştirildiği bir bölge olma özelliğinden dolayı, önemli yatırım tasarımlarının ortaya çıkaracağı sorunların çözümü için odak noktası olarak seçilmiştir (Sarica, 2001). I.BYKP’nda sanayinin geliştirilmesi hedeflenen Zonguldak Bölgesi’nde hedeflere ulaşılmamış ancak bölgede planlı kalkınma döneminden önce yapımına başlanan Karadeniz Ereğlisi Demir Çelik tesisleri tamamlanmıştır (MGKS, 1993).

II., III. ve IV. BYKP’nda ZBK bölgesine ilişkin bilgiye rastlanmamaktadır. V. BYKP’nda (1985-1989) “Türkiye’de yerleşme merkezlerinin kademelenmesi” çalışmasına dayalı olarak belirlenen 16 bölgede Zonguldak İstanbul merkezli I. bölgede yer almıştır.

VI. BYKP’nda (1990-1994) Zonguldak (1991 yılında), Bartın (1996) ve Karabük (1997) “Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY)” kapsamına alınmışlardır. 1998 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Zonguldak, Bartın ve Karabük “Birinci Derecede KÖY” kapsamındaki İller (50 İl) listesine alınmıştır.

VII. BYKP döneminde (1995-2000) bölgesel gelişme çalışmalarında; bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış bölgelerde yaşayan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi, göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması üzerinde önemle durulan konular arasındadır. Bu dönemde özellikle vurgulanan “Bölgesel Gelişme Projeleri” ile bölge planlaması çalışmalarını hızlandırılmıştır. Bu planda Zonguldak ve Bartın illeri için gerekli altyapı yatırımlarını ortaya koyacak, sektörel ve mekânsal gelişme yönlerini belirleyecek ve yeni iş alanları önercek bir Bölgesel Gelişme Projesi oluşturulması çalışmaları hızla tamamlanarak plan döneminde uygulamaya geçilmesi önerilmiştir (Sarica 2001). Türkiye ortalamasının oldukça altında büyüme hızına sahip olan Karadeniz Bölgesi’nin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini ülke ortalamasına yaklaştırmak amacıyla başlatılan proje “Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi” olarak adlandırılmıştır.

Zonguldak-Bartın-Karabük (ZBK) Bölgesel Gelişme Projesinin amacı; Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinde, Türkiye Taş Kömürü ve Karabük Demir Çelik İşletmelerinin özelleştirilmesi ile ortaya çıkacak ekonomik ve

sosyal sonuçların değerlendirilmesi ve özel sektör için yatırım alternatiflerinin ortaya konması, orta ve uzun dönemli gelişme planı hazırlanması ve bölgeye uygun yatırım alanlarının belirlenmesidir (Akkahve, 2007). Planın uygulama sürecinde kurumsal örgütlenme önerisi olan Bölgesel Gelişme Ajansı'nın işlevlerinden bazıları aşağıda belirtildiği gibidir (Akkahve, 2007):

- Planın genel koordinasyonunu yapmak ve mali hususları düzenlemek,
- Bölgesel arazi kullanma planını hazırlamak ve düzenli olarak güncelleştirmek,
- Bu amaçla kurulmuş bulunan resmi ve özel kurumlarla işbirliği içinde bölgedeki yeni mesleki eğitimi yönetmek,
- Endüstri dışı alanların yetkili kuruluşlarıyla koordinasyonu sağlamak (tarımsal üretim, orman üretimi, turizm, imar-iskan ve çevre vb.)

VIII. BYKP döneminde (2000-2005) bir önceki dönemde oluşturulan Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesinin planlama çalışmalarının tamamlanarak uygulamaya konulduğu belirtilmiştir (DPT, 2007c). Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde 2002 yılı İlerleme Raporu'nda "Türkiye bakanlıklar arası koordinasyonu ve planlamanın her aşamasında katılımı sağlayarak, bölgesel kalkınmayı merkezi ve bölgesel düzeyde yürütecek olan idari yapıları güçlendirmelidir" denilmektedir. Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi'nde bu amacın gerçekleştirilmesi ve Bölgesel kalkınma planlarını uygulamak üzere NUTS 2 düzeyinde (İstatistikî Bölge Birimleri Düzey-2) bölge birimlerinin kurulmasına karar verilmiştir (Akkahve, 2007). Avrupa Birliği'nin bölgesel düzeyde uyguladığı müktesebata uyum çerçevesinde yapılan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasında Zonguldak, Bartın ve Karabük illeri TR81 koduyla "Zonguldak / Düzey – 2" bölge birimi içinde yer almaktadır.

IX. BYKP döneminde geçmiş dönemlerde hazırlanan Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi çalışmalarının devam ettiğini ancak projenin sektörel tahsisler kapsamında sınırlı finansman olanağı bulabildiği bildirilmiştir (DPT, 2007c)

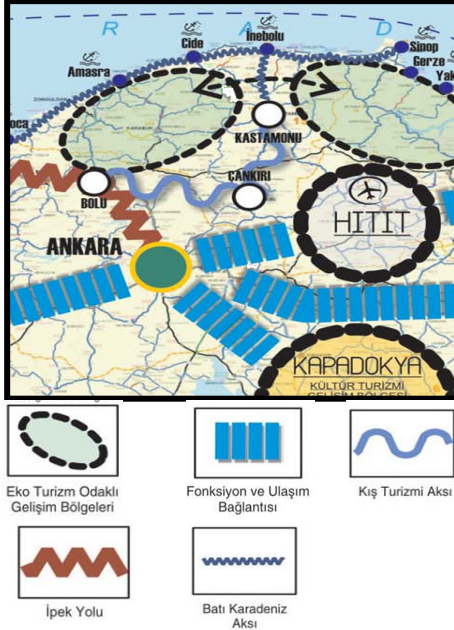
3.2 Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı'nda (2007-2013) ZBK Bölgesi Politikaları

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkiye Turizm stratejisi Eylem Planı'nda (2007-2013) "vizyona yönelik ilkeler" kısmında tüm kalkınma planlarının ana hedeflerinden olan "bölgeler arasındaki gelişme farklılıklarının giderilerek sürdürülebilir kalkınma hedefine katkıda bulunmak, sürdürülebilir turizmin tanıtılarak eko-turizm, kırsal turizm ve agro- turizm konularında özel ve kamu birimleri ile Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) bilinçlendirilmesi, yöreye özgü farklı turizm türlerinin birbirine entegrasyonunu sağlamak, turizmin geri kalmış bölgelerin sosyo- ekonomik konumlarının güçlenmesinde bir araç olarak kullanılması ve yöresel mimari değerlerinin korunması" ilkeleri yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

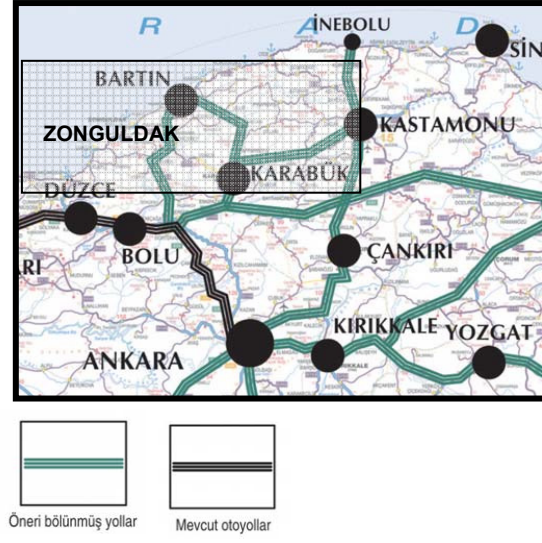
Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı'nda kıyı alanlarında turizm potansiyeli yüksek alanların "turizm kentleri" şeklinde bölgesel ölçekte ve özel sektör yatırımlarını özendirici "arazi geliştirme modeli" anlayışında planlanması ve geliştirilmesinin söz konusu olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Eylem Planı'nda turizm türlerinin çeşitlendirilmesi için çalışmalar yapılacağı ve eko-turizmin bu çeşitlilik kapsamında olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda on turizm kenti ve beş eko-turizm bölgesi önerilmiştir. Planda Şile ve Sinop arasındaki 500 km lik alan "**Batı Karadeniz Kıyı Koridoru**" olarak tanımlanmıştır. Bu koridorun amacı; Ankara ve İstanbul gibi metropollere hizmet eden ve iç turizmi kültür, kıyı ve doğa turizmini geliştirecek bir yapıyı sağlamaktır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Eko-turizm bölgesi "doğa temelli turizmin planlı gelişimi" stratejisinde Bartın, Zonguldak, Kastamonu ve Sinop illerini kapsayan bölge biyoçeşitlilik ve ekoturizm potansiyeli açısından ekoturizmin geliştirileceği öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

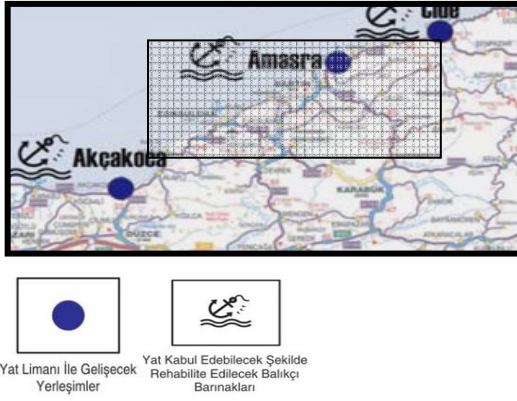
Planda bölge için öngörülen kararlar ekoturizmin güçlendirilmesine ve ulaşılabilirliğinin geliştirilmesine yönelik olup, Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4 ve Şekil 5' te aktarılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

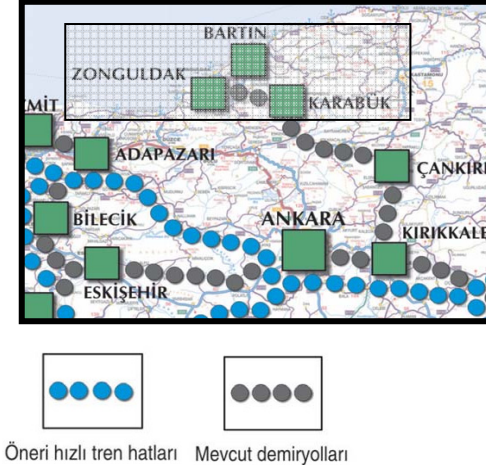
Şekil 2. 2023 Kavramsal Eylem Planı
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

Şekil 3. 2023 Karayolu önerileri
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

Şekil 4. 2023 Turizm Kentleri- Deniz Yolları Önerileri
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

Şekil 5. 2023 Hızlı Tren Önerileri
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

3.3 Türkiye Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nde kırsal kalkınmanın bölgesel gelişme, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması ve sektörel önceliklerin mekânsal boyut ile bütünleştirmesinde önemli bir araç olduğu belirtilmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan bölgesel kalkınma planlarından biri olan Zonguldak Bartın Karabük Bölgesel Gelişme Projesi'nin devam ettiği bildirilmiştir. Söz konusu projelerin bölgelerarası gelişmişlik farkları, az gelişmiş yörelerin kırsal niteliği ve tarım ağırlıklı ekonomik yapıları ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nde "Az Gelişmiş Yöreler"de ekonominin düşük verimli tarımsal üretime bağlı olması nedeniyle iş ve gelir olanakları kısıtlanmaktadır. Bu nedenle genç işgücü kentsel alanlara göç etmektedir. Bu yörelerde düşük nitelikli işgücü daha fazla olduğundan girişimcilik kapasitesi düşük seviyelerde kalmakta ve

verimlilik azalmaktadır. Bu sorunların bir sonucu olarak altyapı, temel hizmetler gelişmemekte ve yaşam kalitesi düşmektedir (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2007).

3.4 İl Çevre Durum Raporları (Zonguldak, Bartın ve Karabük)

İl çevre durum raporlarında (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007a) bölge illeri için sel, heyelan, su-toprak –hava kirliliğinden söz edilmektedir. Bunun yanı sıra katı atık sorununun önemli boyutlara ulaştığı vurgulanmaktadır. İllerin 2006 yılında yayınlanan il çevre durum raporlarında belirtilen en önemli sorunlar aşağıda belirtilmiştir.

- Akarsu kirliliği (Zonguldak, Bartın Karabük)
- Deniz ve kıyı kirliliği (Zonguldak, Bartın)
- Hava kirliliği (Zonguldak, Bartın Karabük)
- Sanayi ve evsel atıkların neden olduğu su kirliliği (Zonguldak, Bartın Karabük)
- Toprak erozyonu (Zonguldak, Bartın Karabük)
- Termik santralden kaynaklanan kirlilik (Zonguldak)
- Demir çelik endüstrisinden kaynaklanan kirlilik (Zonguldak, Karabük)
- Su baskınları ve seller (Zonguldak, Bartın Karabük)

3.5 ZBK Çevre Düzeni Planı

Çevre Düzeni Planları; dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak, ekonomik kararlarla ekolojik kararların bir arada düşünülmesine imkan veren, rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere kalkınma planları ve bölge planları temel alınarak yapılan ve tarım, turizm, konut, sanayi, ulaşım ve benzeri arazi kullanım kararlarını ve politika ve stratejileri belirleyen ve alt ölçekli planlara esas olan üst ölçekli fiziki planlardır (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007b).

Üç senaryo üzerinden tartışılmış Çevre Düzeni Planında ZBK Bölgesi için belirlenen sorun alanları aşağıda sıralanmıştır(Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007c);

- Su kaynaklarının korunamaması ve planlanamaması,
- Taşkın ve sellerin önleyecek plan ve projelerin olmaması,
- Sanayiden kaynaklanan kirliliğin önlenememesi,
- Katı atık sorunu,
- Kent yapısının plansızlığı ve kontrolsüz yapılaşma,
- Tarım potansiyelinin geliştirilememesi,
- Hava kirliliği,
- Ulaşım sorunu,
- Termik santral planları,
- Kıyı kirliliği (turizmin yoğun olduğu bölgelerde),
- Alternatif turizmin geliştirilememesi,
- Erozyon,
- Doğal yapının korunamaması,
- Göçün önlenememesi,
- Kırsal kalkınmanın gerçekleştirilememesi.

Çevre Düzeni Planı raporlarında Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinin, sosyo-ekonomik yapı ve kentsel çekim oluşturma kriterleri bakımından farklılıklar gösterdiği, sanayi gelişiminin Zonguldak ve Karabük illerini birleştirebilecek en önemli unsur iken; turizm gelişiminin ise Karabük ve Bartın illerini bir birbirine benzer kılan en önemli unsur olduğu vurgulanmıştır.

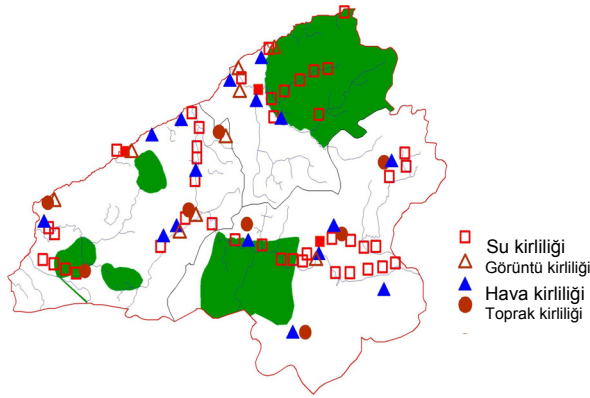
4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Devlet Planlama Teşkilatı verilerine göre Bartın ili ZBK bölgesinde sanayi bakımından diğer iki ilin gerisindedir. Zonguldak ve Karabük'teki sanayinin Bartın ili sınırları içindeki doğal kaynakları da olumsuz etkilediği bilinmektedir. İstihdam sorunun yaşandığı Bartın'ın kırsal kesiminden Karabük ve Zonguldak illerine göç son yıllarda dahi devam etmektedir.

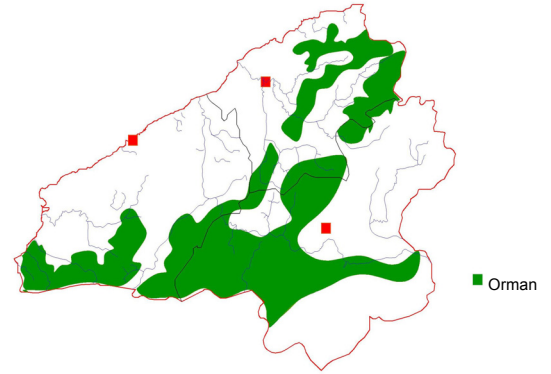
Bilindiği gibi göçü başlatan ve ivme kazandıran en önemli neden istihdam sorunudur. Kalkınma planlarında bölge sanayi ağırlıklı gerçekleşmemiş ya da geliştirilememiş yatırımlar için ön planda tutulurken, mevcut sanayinin bölgede yarattığı kirlilik Şekil 6 'da görülmektedir. Mevcut sanayi ırmak kıyısında ve deniz kıyısında kurulmuş, bu nedenle bölgede su kirliliği önemli boyutlara ulaşmıştır. Bunun yanı sıra hava kirliliği, toprak kirliliği ve görüntü kirliliği bölge için çevre sorunlarına neden olmaktadır (Şekil 6).

Çevre Düzeni Planı Araştırma Raporunda bölgenin çevre sorunlarının önemine vurgu yapılırken, bölgedeki doğal kaynaklar, peyzaj değerleri, kültürel ve arkeolojik değerler ile orman varlığının öneminden ve çeşitliliğinden söz edilmektedir. Bölgede Eko-turizmin geliştirilebileceğinin kanıtı olan bu değerler Şekil 7, Şekil 8 ve Şekil 9'da aktarılmıştır.

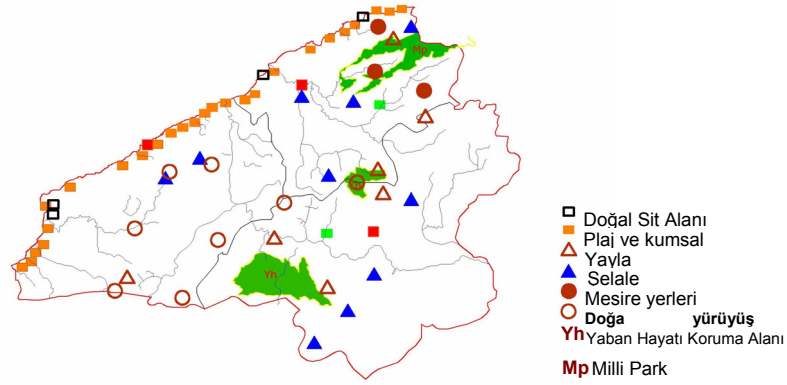
1963 yılından bu yana ifade edilen "Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi" bölgedeki göçü engelleyemezken; yüksek göç oranlarının söz konusu projenin gündeme geldiği tarihlere denk gelmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı 2000-2007 nüfus verilerine göre yılları arasında kırsal nüfusta yaşanan göç oranlarını düşürmenin en önemli aracı kırsal alanlarda bulunan ormanların, arkeolojik ve tarihi alanların peyzaj değerlerinin ve koruma alanlarının eko-turizm yönünde kullanılması ve korunmasıdır.

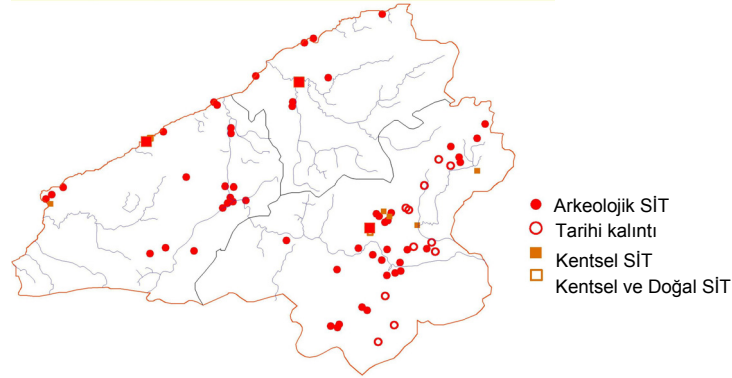
Şekil 6. Bölgede Kirlilik

Şekil 7. Bölgenin Orman Varlığı

Şekil 8. Bölgenin Peyzaj Değerleri

Şekil 9. Bölgede Tarihi Değerler ve Sit Alanları

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 1988 yılında yayınlanan “kırsal toplumun geleceği” isimli tebliğinde anlaşıldığı üzere birliğin kırsal alan öncelikleri, alanda yaşayanların yaşam kalitesini artırmak ve nüfus göçüne engel olmaktır. Bölgede kırsal nüfus yoğun olduğundan planlamada kırsal alan öncelikli olmalıdır. 1980 döneminde ciddi boyutlara vararak ilerleyen göç dalgasının istihdam nedeninin doğal kaynakların ekonomik girdi sağlaması (örn: eko- turizm) için yapılacak çalışmalar ve stratejilerle engellenmesi olasıdır

Son yıllarda ZBK bölgesinde sanayi ve özelleştirme ile devletin küçültülmesine yönelik girişimler hız kazanmıştır. KARDEMİR’in(Karabük Demir Çelik) özelleştirilmesi ile başlayan süreç TTK’nin (Türkiye Taş Kömürü İşletmeleri) kısmi özelleştirilmesi ile devam etmektedir. Organize sanayi bölgeleri ile sanayide marka olmaya çalışan bölgede tarımın da bölge ekonomisindeki yeri yadsınamayacak boyutlardadır. Ancak bölgedeki heyelan ve sel tehlikesi nedeniyle gerek sulama gerekse taşkın kontrolü amacıyla baraj inşaatları (Örn: Kirazlıköprü) devam etmektedir.

Zonguldak Bartın Karabük Çevre Düzeni Planı incelendiğinde bölgenin sorun alanlarının çok çeşitli olduğu ve plandaki üç ilin birbirinden ortak sorunlarının yanında farklı sorunlarının olduğu ancak bir arada değerlendirmelerinin bölgenin eko-turizm potansiyelinin değerlendirilmesi için önemli bir fırsat sunduğu da açıktır. Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı ve Yenice Ormanları’nın uluslararası önemi, yine kıyı antik kentleri ile bölge iyi planlandığında ekoturizm için önemli bir seçenek olacaktır.

Bölge kapsamındaki illerde uzun dönemli planlama kararları ulusal ve yerel stratejiler arasındaki çatışmalar ile illerin topoğrafik ve sosyal yapısını da içeren durumlar arasında uzlaşmayı sağlayacak çeşitli teknik yöntemler (örn. oyun teorisi yöntemi) kullanılarak alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkahve, D. 2007. Bölgesel gelişme planlarının yönetim açısından değerlendirilmesi. <http://ipc.sabanciuniv.edu/tr/ArastirmaAlanlari/documents/DenizAkkahve.pdf>
- Baycan Levent, T., 1994. *Planlamada Yeni Eğilimler ve Sürdürülebilir Kalkınma*. Türkiye’de 18. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, 7-9Kasım 1994, Ankara.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007a. İl çevre Durum Raporları. http://www.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/cevredurumharita.htm
- Çevre ve Orman Bakanlığı 2007b. Çevre Düzeni Planları. <http://www.cedgm.gov.tr/cdplanlari.htm>
- Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007c. Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli ÇDP Araştırma Planı. <http://www.cedgm.gov.tr/planlama/zbkraporu.zip>
- DPT, 2003. Bölgesel Gelişme Stratejisi, Hedef Ve Operasyonel Programlar. (Taslak) 2004-2006. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Ankara. 11 Temmuz 2003
- DPT (2007a) İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey-2'lere Göre Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması – 2003. <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/seg/duzey12003.html>
- DPT, 2007b. Göçler ve Net Göç Oranları (İBBS- Düzey 2 - Bölgeler). <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/bgr/dg/goc.htm>
- DPT, 2007c. Kalkınma Planları. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan>
- Ecemiş Kılıç, S. 2004. Türkiye’de Bölgesel Planlama Ve Bölgesel Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar. Planlama 2004/1 sayı: 27 Temmuz . TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.
- Ekiz,C. ve Somel, A., “Türkiye’de Planlama ve Planlama Anlayışının Değişimi”, A.Ü. SBF-GETA Tartışma Metinleri, No.81, Ocak 2005.
- Eminağaoğlu, Z ve Çevik, S. 2005. Kırsal yerleşime ilişkin tasarım ve politikalarının bölgesel ölçek içerisinde değerlendirilmesi. Planlama 2005/2 sayı: 32 Nisan TMMOB Şehir Plancıları Odası yayını, Ankara.
- JEO-TEK & UTТА, 2006. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı. Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi. 1/100.000 ölçekli Çevre Düzen Planı Araştırma Raporu. Temmuz – 2006. Ankara
- Kültür ve Turizm Bakanlığı , 2007. Türkiye Turizm stratejisi Eylem Planı. http://www.kultur.gov.tr/TR/Tempdosyalar/189566__TTStratejisi2023.pdf
- MGKS (Milli Güvenlik Kurulu Sekreterliği), 1993. Türkiye’de Bölge Planlamasının Evreleri. Milli Güvenlik Kurulu Sekreterliği yayınları No: 2, Ankara
- Olcan, H., Şeker,D.Z.,2007. Kentsel Planlamada Çevre Düzeni Plan Sürecinde CBS’nin Kullanım Olanaklarının Değerlendirilmesi ve Uygulama Sistemi Geliştirilmesi, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi 30 Ekim –02 Kasım 2007, KTÜ, Trabzon
- Ortaçşme, V. 2007. *Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Bağlamında Peyzaj Planlama*. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’nin Uygulanması Yolunda Türkiye, Bildiri Kitabı. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayın No: 2008/3. 17-20 Mayıs 2007, Ankara.
- Sarıca, İ. 2001. Türkiye’de Bölgesel Gelişme Politikaları ve Projeleri. Akdeniz Üniversitesi,İ.İ.B.F.Dergisi,sayı: 1
- Suher, H., 1996, Şehircilik, İTÜ. Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi, İstanbul.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2007. Türkiye Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi. www.tarim.gov.tr/duyurular/ukks.pdf
- TÇV(Türkiye Çevre Vakfı), 1991. Ortak Geleceğimiz. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı yy. 3. Basım, Önder Matbaası, Ankara.
- TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu), 2008. İl ve Cinsiyete Göre Şehir -Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11